



Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union



СОЛОМЕННА Т.В.

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

проєкт програми Erasmus+ на пряму Jean Monnet

КУЛЬТУРНИЙ ВИМІР ЄВРОПИ
№ 611810-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-CHAIR

Методичні рекомендації

Інформаційний пакет матеріалів для організації навчання за кредитно-трансферною системою студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації

Чернівці – 2020

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»

ІМЕНІ Т.Г.ШЕВЧЕНКА

ЕРАЗМУС+ : НАПРЯМ ЖАН МОНЕ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА

СОЦІОГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

ІМЕНІ О.М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО

Кафедра всесвітньої історії та міжнародних відносин

СОЛОМЕННА Т.В.

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Методичні рекомендації

Інформаційний пакет матеріалів для організації навчання за кредитно-трансферною системою студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації

Чернігів 2020

Рецензенти: к. іст. н, доц. Острянюк А.М.
к. іст.н., доц. Кондратьєв І.В.

Відповідальний редактор: д. іст. н., проф. Ячменіхін К.М.

Соломенна Т.В. Міжкультурна комунікація в Європейському Союзі :
Методичні рекомендації. [Текст] / Т.В. Соломенна. Чернігів : Вид-во НУ «ЧК» ім.
Т.Г. Шевченка, 2020. 36 с.

This publication has been funded with support from the European Union. The publication reflects the views only of the authors, and the Union cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Друкується за рішенням кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка (протокол № 1 від
30 серпня 2019 р.).

© Соломенна Т.В., 2020

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	5
МЕТА ТА ЗАВДАННЯ КУРСУ	7
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНА	9
ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ	10
ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	15
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	24
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ	25
ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ	26
ГЛОСАРІЙ	34

АНОТАЦІЯ

Дисципліна «Міжкультурна комунікація в Європейському Союзі» є складовою інтегрованого курсу «Культурний вимір Європи» (Cultural Dimension of Europe № 611810-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-CHAIR) і розрахована на студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів, які здобувають освітній ступінь «бакалавр». Курс побудований відповідно до вимог кредитно-трансферної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах та узгоджений зі структурою змісту навчального курсу, рекомендованою Європейською Кредитно-Трансферною Системою (ECTS).

Актуальність запровадження даного курсу зумовлена визнанням того, що культура в сучасному світі є дієвим інструментом співробітництва та взаєморозуміння світової спільноти, що сприяє ефективності співпраці між народами, а також виступає вагомим фактором сталого розвитку.

Навчальний курс «Міжкультурна комунікація в Європейському Союзі» покликаний сформуванати у студентів знання про етапи становлення, форми та механізми реалізації культурної політики в ЄС, співпрацю європейської спільноти з ЮНЕСКО та Радою Європи та взаємодії України з ЄС в культурній сфері.

Основними напрямками культурної політики в межах компетенції органів ЄС є: охорона та збереження європейської культурної спадщини; посилення міжкультурного діалогу та сприяння культурному розмаїттю; активізація культурної дипломатії ЄС й зусилля європейської спільноти щодо покращення образу Європи в світі. На сучасному етапі діяльності ЄС є підтримка культурної і творчої діяльності як провідної галузі економічного зростання, яка є пріоритетним фактором сталого розвитку.

Окрема увага в курсі приділена міжкультурній комунікації та виявленню основних проблем, які актуалізуються під впливом сучасних процесів глобалізації. Це питання: міграції та міжнародної безпеки, європейської ідентичності та мультикультуралізму і багатьох інших.

Особливо важливим для українського суспільства є питання взаємодії України з культурними установами ЄС та участь українських фахівців й українських установ в загальноєвропейських культурних і творчих заходах.

Хронологічно даний змістовний модуль охоплює другу половину ХХ ст. – початок євроінтеграційних процесів та створення Ради Європи та ЮНЕСКО і до теперішнього часу; тематично включає теми культурної політики ЄС, міжкультурної комунікації та взаємодії України-ЄС в сфері культурної діяльності.

Зміст тем навчальної дисципліни передбачає вивчення становлення культурної політики ЄС та аналіз її правових засад, зокрема документів ЮНЕСКО та Ради Європи, а також документів загальноєвропейських органів: Європейської комісії, Ради ЄС та Європарламенту. Міжкультурна комунікація та міжкультурний діалог – становлять основу інтеграційних процесів сучасного ЄС. Культурна політика ЄС в ХХІ ст. залишаючись пріоритетом національних урядів, реалізується в загальноєвропейських культурних і творчих заходах, які посилюють та поглиблюють європейську ідентичність, сприяють охороні і захисту культурної спадщини та культурних прав. Культура та пов'язані з нею галузі визнаються важливим чинником сталого розвитку і ваговою складовою соціально-економічного розвитку об'єднаної Європи.

Даний навчальний курс дозволить глибше зрозуміти процеси, які відбуваються у сучасному інтегрованому європейському суспільстві та оцінити можливості та перспективи співробітництва України і ЄС в сфері культурної політики.

Передбачається сформувати стійкий науковий інтерес до теоретичних питань інтеграційних процесів і культурної політики в Європі загалом, та євроінтеграційного поступу України та взаємодії в культурних процесах ЄС.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

МЕТА: поглиблене вивчення історії європейської інтеграції в сфері культури, основних механізмів реалізації культурної політики та культурної дипломатії Європейського Союзу, а також співпраці України з ЄС в культурній сфері.

Відповідно до мети передбачається вирішення таких **ЗАВДАНЬ:**

- ознайомитися з теоретичними та правовими засадами культурної політики ЄС від становлення до сучасного етапу;
- закріпити та поглибити знання про історичну та культурну спадщину, традиції та цінності європейських країн;
- вивчення специфіки та особливостей міжкультурної комунікації в ЄС;
- визначити перспективи імплементації в Україні європейського досвіду культурної політики, охорони і захисту культурної спадщини.

По закінченню вивчення курсу студент має оволодіти певними знаннями та вміннями.

студент має знати:

- значення основних категорій курсу Міжкультурної комунікації в Європейському Союзі;
- основні принципи міжкультурної комунікації та міжкультурного діалогу;
- культурні права людини та механізми їх захисту;
- етапи еволюції міжкультурного діалогу та виявляти проблемні моменти міжкультурної комунікації в сучасному європейському суспільстві;
- культурну спадщину європейських народів;
- особливості міжкультурної комунікації для сприяння поважного ставлення до культурного та історичного розмаїття і розвитку толерантності у ставленні до інших культур;

- характеристики культурних стереотипів та упереджень в міжкультурній комунікації;
- можливості програми «Креативної Європи» та участь в ній України.

Студент має вміти:

- визначати етапи становлення та розвитку культурної політики та основні напрями її реалізації;
- добирати та аналізувати наукову та публіцистичну літературу, присвячену сучасним проблемам європознавства, міжкультурної комунікації, культурної дипломатії ЄС і взаємодії з Україною;
- аналізувати документи ЮНЕСКО та Ради Європи, які становлять юридичну основу культурної політики європейського співтовариства;
- визначати культурні права та аналізувати документи й вектори їх захисту;
- критично мислити, аналізуючи різні джерела інформації, застосовувати набуті знання з історії культури та реалізації культурної політики ЄС;
- давати оцінку взаємодії України і ЄС в культурній сфері: участі в програмі «Креативна Європа» і Днях європейської спадщини тощо;
- визначати елементи європейської ідентичності й виявляти ознаки кризових явищ, які пов'язані з міжкультурними конфліктами, які обумовлені викликами сучасності: міграцією, проблемами біженців, загостренню міжетнічних конфліктів, зростанням націоналістичних настроїв, євроскептетизму та способи їх врегулювання.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРОГРАМА КУРСУ

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Курс «Міжкультурна комунікація в Європейському Союзі» логічно об'єднує три важливі тематичні блоки, які стосуються становлення та розвитку культурної політики ЄС, міжкультурної комунікації європейських держав та співпраці України з ЄС в сфері культурної взаємодії в контексті імплементації Угоди про асоціацію. В курсі представлені теми, спрямовані на поглиблення знань і уявлень про історію європейської інтеграції в сфері культури, міжкультурної взаємодії країн-учасниці на різних її етапах, особливостям співробітництва України з ЄС в сфері культури і основних викликах, пов'язаних з міжкультурною комунікацією.

В навчальному курсі вивчаються теми, пов'язані з теоретичними основами розбудови культурної політики ЄС: становлення правової бази, компетенції інституцій ЄС і практична реалізація в діючій програмі «Креативна Європа».

Глобалізація активізує значимість культурної сфери. Особливо виразно це проявляється в інтеграційних процесах в Європі. Дослідження з міжкультурної комунікації набуває більшої значущості. Посилення інтеграції зумовлює зростання впливовості ЄС в процесах сучасного світу. Конгломерат різних по історії, традиціям, мові та релігії соціумів, сприяє росту культурної самосвідомості, яка розвивається і взаємодіє у форматі міжкультурного діалогу. Культура в сучасному світі виступає дієвим інструментом взаєморозуміння та становить вагомий фактор сталого розвитку, який є запорукою зміцнення європейської ідентичності і посилює економічну спроможність європейського суспільства.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Культурна взаємодія країн-учасниць на шляху становлення ЄС: етапи інтеграції та органи управління

Фокусом євроінтеграційних процесів початку 1950-х рр. була економіка, а не культура. Проте вже через два десятиліття успішної інтеграції виникла потреба в консолідації зусиль навколо культурних та гуманітарних питань, які залишалися прерогативою країн-учасниць спільного ринку.

В становленні культурної політики ЄС можна виділити кілька важливих моментів: схвалення Декларації європейської ідентичності, поява загальноєвропейських програм в культурній сфері, фіксація пріоритету культурної інтеграції в Маастрихтському та Лісабонському договорах.

Всі основні інститути ЄС – Комісія ЄС, Рада ЄС, Європарламент – мають в сфері своїх повноважень, питання пов'язані з реалізацією культурної політики.

Культурна політика залишається зоною відповідальності національних урядів, проте зростає масштаб та фінансування загальноєвропейської програми «Креативна Європа».

Тема 2. Культурна політика ЄС: теоретичні основи, передумови становлення та правові засади

Еволюція культурної політики та її розвиток на сучасному етапі має суттєві відмінності, пов'язані з приналежністю сфери культури до компетенції національних урядів країн-учасниць.

Повноваження інститутів ЄС, інструменти та способи її реалізації розширюються і збільшуються на всіх етапах європейської інтеграції. Програми підтримки культури в межах ЄС першого та другого покоління. Проєкт «Культурна столиця Європи».

Посилення значення культури в добу глобалізації обумовило актуалізацію діяльності ЄС на міжнародній арені, що реалізовується засовами культурної дипломатії.

Тема 3. Робота європейських структур в сфері культури. Діяльність Рада Європи та ЮНЕСКО у формуванні європейської культурної політики

Юридичною основою координації культурної сфери в країнах ЄС стали документи Ради Європи – Європейська культурна конвенція та документи ЮНЕСКО, передусім спрямовані на охорону і захист культурної спадщини, які знаходяться на території країн-членів ЄС.

Список світової спадщини ЮНЕСКО: європейська та українська складова.

Рада Європи та ЮНЕСКО – основні партнери ЄС в співпраці по реалізації культурної політики і становлення міжкультурного діалогу в світовій політиці. Координація зусиль між ЄС, Радою Європи й ЮНЕСКО відбувається і на правовому рівні, і у проведенні спільних загальноєвропейських заходів та реалізації спільних програм.

Теоретичні засади комунікаційних процесів, місце в них культурних та етнокультурних стереотипів та упереджень, причини та особливості протікання міжкультурних конфліктів, способи їх пом'якшення та врегулювання, питання культурних прав та міжкультурної безпеки представлені в документах Ради Європи, ЮНЕСКО та ЄС.

Тема 4. Інститути ЄС та їх функції в реалізації культурної політики. Проекти та програми культурної політики ЄС

Європейська культурна конвенція звертає увагу на необхідність розвитку взаємодії через діалог культур з метою зрозуміти один одного. Сьогодні відбувається переусвідомлення певних ідей, інтегруються знання, накопичені в сфері міжкультурної комунікації, виявляються міжкультурні відмінності, уточнюється специфіка культур як передумова до взаємодії, визначається механізм міжкультурного спілкування і чинники, які сприяють успішній адаптації суб'єктів міжкультурної комунікації.

Інтенсивний розвиток ідеї міжкультурного діалогу, спрямований на консолідацію загального культурного простору в Європі і формування європейської ідентичності. Нові культурні проекти, з деталізацією порядку

денного в сфері культури, популяризації культури не лише на території ЄС і просування її зовні. 2008 р. – Європейський рік міжкультурного діалогу в ЄС: цікаві практики та досвід міжнародної культурної взаємодії.

Прийняття Єврокомісією в 2014 р. «Плану 2015-2018 рр.» для роботи в сфері культури. «Нова стратегія розвитку міжнародних культурних відносин» представлена Єврокомісією в червні 2016 р.; цілі: зміцнення культурного співробітництва і взаємодії між ЄС і країнами-партнерами; світовий порядок, який базується на мирі, поваги до прав людини, свободи висловлювань, взаємного розуміння і поваги фундаментальних цінностей.

Тема 5. Стереотипи та упередження в міжкультурній комунікації: реалії українського та європейського суспільства

Стереотипи і упередження як психологічні явища та їх значення в міжкультурній комунікації. Механізми формування стереотипів: в процесі енкальтурації; в процесі у спілкуванні зі значущими іншими; в результаті особистих контактів з деякими представниками іншої культури; в діяльності медіа.

Особливості етнокультурних стереотипів і світова політика. Етнокультурне упередження – вороже ставлення до представників інших культур, їх діяльності та самих культур. Фактори виникнення етнокультурних упереджень є нерівність в соціальних, економічних і культурних умовах життя різних етнічних спільнот. Управління власними стереотипами: методика усвідомлення факту, що ставлення до іншої людини обумовлено стереотипними уявленнями щодо групи, якій належить людина.

Методика управління стереотипами: усвідомлення стереотипу; деактуалізація негативних стереотипів; актуалізація позитивних стереотипів.

Методика управління стереотипами: виявлення контрприкладів стереотипних установок стосовно представників інших культур; систематичного акцентування стереотипного характеру уявлень;

систематичне акцентування позитивних якостей представників інших культур в їхній послідовній стереотипізації.

Тема 6. Міжкультурна комунікація і міжкультурний конфлікт. Intercultural Conflict Style model

Міжкультурна комунікація і міжкультурний конфлікт. Загальна теорія конфлікту. Етапи розвитку конфлікту. Причини міжкультурних конфліктів – культурні (аксіологічні, нормативні, поведінкові, релігійні) відмінності.

Види міжкультурних конфліктів в культурній антропології: етнічні; релігійні; між поколіннями та носіями різних субкультур; між традицією та новацією; мовні питання та проблеми інтерпретації.

Міжкультурний конфлікт як різновид комунікаційного конфлікту. Причини комунікативних конфліктів: особливості комунікаторів; соціальні взаємини; організаційні взаємини.

Стратегії вирішення конфліктів: змагання, співробітництво, уникнення конфлікту; поступливість, компроміс.

Сучасна теорія міжкультурної комунікації для вирішення міжкультурних конфліктів використовує модель т.зв. *Стилів міжкультурних конфліктів* (Intercultural Conflict Style model, або ICS model). Модель спирається на протиставленні культур за стилями вирішення конфліктів, для характеристики яких використовуються дві ознаки – прямота й емоційність. Чотири стратегії вирішення міжкультурних конфліктів за ICS: дискусія; залучення; пристосування; динамічний стиль.

Тема 7. Культурна дипломатія ЄС. Образ ЄС у різних регіонах світу

Міжкультурна комунікація розширює соціокультурний досвід, впливає на суб'єкти, формує нові особистісні якості учасників комунікаційного процесу. Підвищення міжкультурної чуттєвості в умовах зростання відмінностей, невизначеності і змін, що характеризують сучасне суспільство, стають важливою

складовою професійною компетенції фахівця. Більша кількість інформації про інші культури ще не дає зростання міжкультурної чуттєвості. Вона має бути засвоєна в такий спосіб, щоб змінювати деякі культурні установки, вподобання, коригуючи поведінку людей під час міжкультурної взаємодії.

Міжкультурний діалог як чинник стабільності та зменшення напруги в міжнародних відносинах. Культурна дипломатія як пріоритетний напрям зовнішньополітичної діяльності Європейського Союзу. Культурна складова в Глобальній Стратегії ЄС зовнішньої політики та політики безпеки, 2016 рік.

Тема 8. Україна на шляху євроінтеграції: культурний вимір

Співробітництво України і ЄС в культурній сфері сприяє покращенню комунікації й розвитку контактів, що передбачено імплементацією Угодою про асоціацію між Україною та ЄС. Практичні навички та вміння набуті під час навчання дають можливість виявляти політичну і правову специфіку України і країн ЄС у двосторонніх взаєминах, а також розуміти можливості і обмеження в міжкультурних контактах.

Механізм реалізації культурної політики у взаємодії з ЄС забезпечує Український культурний фонд. Проєкт «Культурна столиця України». Участь України в програмі «Креативна Європа».

Основні тенденції розвитку ключових інтеграційних процесів сучасності, дозволяє оволодіти основними теоретичними навичками аналізу культурної політики та сприяти покращенню перспектив України у взаємодії з ЄС в культурній сфері.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

2 години

Європейська культурна спадщина та діалог культур

1. Документи ЮНЕСКО та Ради Європи в культурній сфері.
2. Програми охорони і збереження європейської культурної спадщини: становлення та сучасні тенденції.
3. Діалог культур – основний напрям культурної політики ЄС.

Завдання

Оберіть пам'ятку культурної спадщини ЮНЕСКО однієї з держав ЄС і підготуйте презентацію в Power Point в науково-популярному жанрі.

Джерела та література:

1. ЮНЕСКО / Офіційний сайт <http://whc.unesco.org/>
2. Європейська культурна конвенція Ради Європи, Париж, 1954 / https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_213
3. Рекомендация № 1299 (1996). О Европейском культурном сотрудничестве: деятельность Европейского союза и отношения с Советом Европы URL: <http://docs.cntd.ru/document/902018862>.
4. 2001–2010: Международное десятилетие культуры мира и ненасилия в интересах детей планеты URL: http://www.un.org/ru/peace/culture/decade2001_2010.shtml.
5. Доклад о ходе выполнения ЮНЕСКО Программы действий в области культуры мира и о сотрудничестве с ООН в этой области URL: http://www3.unesco.org/iycsp/kits/161ex17_rus.pdf.
6. Боголюбова Н. М. Международные организации как новые участники внешней культурной политики // Вестн. С.-Петербург. гос. ун-та культуры и искусств. 2012. № 2. С. 39–43.
7. Культура мира URL: <http://www.un.org/ru/peace/culture/culture.shtml>.
8. Международное десятилетие культуры мира и ненасилия в интересах детей планеты, 2001–2010 годы URL: https://www.aaas.org/sites/default/files/SRHRL/PDF/IHRDArticle15/A_63_127_Rus.pdf.
9. Мошняга В. П. Диалог цивилизаций: достижения, проблемы, перспективы // Этносоциум и межнациональная культура. 2010. № 2 (26). С. 81–94.

10. Мошняга В. П. Международные организации как важный фактор мирового социального прогресса и развития / URL: http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2008/6/Moshniaga/#_edn25.
11. Табаринцева-Романова К. М. Конвенции Совета Европы и европейская культурная политика // Электронное приложение к Российскому юридическому журналу. 2016. № 2 (34). С. 12–16.
12. Томилова И. И. Совет Европы и Европейский союз: общность и различие // Научная дискуссия: вопросы юриспруденции. 2015. № 5. С. 78–84.

Тема 2. Стереотипи та упередження в міжкультурній комунікації

Культурний конфлікт та культурна безпека

2 години

1. Етнокультурні стереотипи і упередження в міжкультурній комунікації:
 - поняття стереотипу в контексті міжкультурної взаємодії;
 - механізми формування стереотипів. Функціонування стереотипів;
 - стереотипи як репрезентанти культурного простору;
 - стереотипи-уявлення, етнічні стереотипи.
2. Міжкультурний конфлікт в сучасному світі:
 - міжкультурний конфлікт та його основні характеристики;
 - причини конфліктів; які можна вважати найпоширенішими;
 - моделі та способи врегулювання міжкультурних конфліктів; відмінності у їх сприйнятті для представників індивідуалістичних та колективістських культур.
3. Культурна безпека в сучасному світі.

Завдання:

1. Чи бувають люди без стереотипів? Поясніть чому?
2. В чому різниця між етнокультурними стереотипами та упередженнями?
3. Чи маєте ви звичку відслідковувати вплив власних стереотипів у спілкуванні з іншими людьми? Чи боретеся ви з цим?
4. Дайте визначення міжкультурному конфлікту; які його основні характеристики?
5. Що ви знаєте про стереотипи щодо українців у іноземних громадян?

Завдання:

Знайти інформацію про символічні значення кольорів в різних культурах. Які наслідки можуть мати розбіжності в кольоровому символізмі в міжкультурній взаємодії?

Національний характер. Особливості комунікативної поведінки різних народів

2 години

1. Національний характер. Роль мови у формуванні особистості і національного характеру.

2. Особливості українського національного характеру. Узагальнені риси української комунікативної поведінки.

3. Особливості американського, німецького, польського національного характеру. Комунікативна поведінка різних народів Європи.

Завдання 1: уявіть, що ви іноземець і вперше потрапили до Чернігова. Як ви думаєте, що передусім здивує/вразить/впаде у око людині, яка вперше в Україні? Напишіть невелике есе на запропоновану тему.

Завдання 2: згадайте/пошукайте 3-5 українських прислів'я чи приказок. Напишіть які цінності в них закладено.

Завдання 3: згадайте крилаті вислови чи вирази, які часто лунали вдома чи в вашому близькому оточенні. Чи замислювалися ви над тим, які цінності приховані в них?

Джерела та література:

1. Burgoon J. K., Buller D. B., Woodall W. G. Nonverbal Communication: the Unspoken Dialogue. — New York : Harper and Row Publishers, 1996. 522 p.
2. Clyne, Michael. Inter-cultural communication at work: cultural values in discourse / Cambridge : Cambridge University Press, 1994. 250 p.
3. Novinger, Tracy. Intercultural Communication: a Practical Guide /Austin, TX : University of Texas Press, 2001. 230 p.
4. Scollon, Ron, Scollon, Suzanne, W. Intercultural Communication: a Discourse Approach / 2nd edition. — Malden, M A : Blackwell Publishers Ltd., 2001.
5. Wierzbicka Anna. Understanding Cultures through Their Key Words (English, Russian, Polish, German, and Japanese) / New York, Oxford University Press, 1997. 328 p.

6. Грушевицкая, Т. Г. Основы межкультурной коммуникации : учеб. пособие / Т. Г. Грушевицкая, В. Д. Попков, А. П. Садохин. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 2003. – С. 232-267.
7. Гудков, Д. Б. Теория и практика межкультурной коммуникации / М.: Гнозис, 2003. 288 с.
8. Елизарова, Г. В. Культура и обучение иностранным языкам / Г. В. Елизарова. – СПб. : КАРО, 2005. – С. 30-41
9. Красных, В. В. «Свой» среди «чужих»: миф или реальность? /В. В. Красных. – М. : Гнозис, 2003. – С. 230-265.
10. Лебедева Н. М. Введение в этническую и кросс-культурную / М. : Ключ-С, 1999. 224 с.
11. Леонтович О. О. Русские и американцы: парадоксы межкультурного общения : монография / Волгоград : Перемена 2002. 344 с
12. Леонтович, О. А. Введение в межкультурную коммуникацию : учеб. пособие / О. А. Леонтович. – М. : Гнозис, 2007. – С. 158-174.
13. Манакин В. Н. Сопоставительная лексикология / К. : Знання, 2004. 326 с.
14. Махній М. Етнoеволуція: Науково-пізнавальні нариси. К: Влох.ua, 2009. 269 с.
15. Мечковская Н. Б. Семиотика. Язык. Природа. Культура : учеб. пособ. / Минск : Академия. 2004. 432 с.
16. Мізін К. І. Компаративна фразеологія : монографія / Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2007. 168 с.
17. Моль А. Социодинамика культуры / предисл. Б. В. Бирюкова ; пер. с фр. Изд. 3-е. М. : Изд-во ЛКИ, 2008. 416 с.
18. Помехи как факторы, снижающие качество коммуникации. Причины возникновения помех в межкультурном общении. Виды коммуникативных помех: физиологические, языковые, поведенческие, психологические и культурологические.
19. Тер-Минасова, С. Г. Язык и межкультурная коммуникация : учеб. пособие / С. Г. Тер-Минасова. – М., 2008. – С. 165-237.
20. Садохин А. П. Введение в теорию межкультурной коммуникации / М. : Высш. шк., 2005. 310 с.
21. Узлова Н. В. Культурная безопасность как один из факторов устойчивого развития // Общество: философия, история, культура. 2016. № 12. С. 164–166.
22. Филимонов Г. Ю. «Мягкая сила» культурной дипломатии США: монография. М. : РУДН, 2010. 216 с.
23. Хайдуков Г. Н. Европейская идентичность как феномен Европы // Дневник АШПИ. 2013. № 29. С. 259–263.

24. Хауер-Тюкаркина О. Европейская идентичность и европейское гражданское общество: утопия еврооптимистов или реальность? / Дипломатическая служба. 2015. № 2. С. 64–71.
25. Цветкова Н. А., Ярыгин Г. О. Публичная дипломатия ведущих государств: традиционные и цифровые методы. СПб. : Северная Нива, 2014. 234 с.
26. Шагаль В. Э Арабский мир: пути познания. Межкультурная коммуникация и арабский язык / М. : Институт востоковедения, 2001. 288 с.
27. Шевченко И.В. К вопросу операционализации понятия культурная безопасность / Современные исследования социальных проблем . 2016. № 9 (65). С. 198–212.
28. Шевчук М. А. Европейская культурная идентичность / Вестн. Моск. гос. лингв. ун-та. Серия: Гуманитар. науки. 2008. № 543. С. 21–29.

Тема 3. Культурні права та їхня роль в сучасному суспільстві

1. Визначення концепту культурних прав: Фрайбургська декларація, 2001.
2. Незалежний експерт в сфері культурних прав ООН (2009), з 2010 р. – спеціальний доповідач в сфері культурних прав ООН. Мета та напрями діяльності, компетенції та повноваження.
3. Європейська ідентичність: криза сучасності.

Завдання:

- 1) Що таке культурні права людини і чи потрібно їх захищати?
- 2) Дайте визначення культурним правам. В яких міжнародних правових актах йдеться про культурні права людини?
- 3) Назвіть міжнародний універсальний механізм контролю по дотриманню державами культурних прав людини;
- 4) Які інститути в ЄС займаються захистом культурних прав?
- 5) Перелічить культурні права, про які йдеться у Фрайбургській декларації;
- 6) Які культурні права ви вважаєте найбільш спірними і чому? Які культурні права, на вашу думку, порушуються найчастіше? Чому ви так вважаєте?

Джерела і література:

1. Доклад независимого эксперта в области культурных прав от 22 марта 2010 г. // Управление Верховного комиссара ООН по правам человека URL: http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/14session/A.HRC.14.36_en.pdf
2. Костюкова П. А. Право на доступ к культурным ценностям в системе культурных прав человека и гражданина / П. А. Костюкова // Вестн. Новгород. филиала РАНХиГС. 2016. Т. 5. № 2–2 (6). С. 59–67.
3. Кривенький А. И. Культурные права в системе прав человека: вопросы теории // Культурные права и свободы человека и гражданина: вопросы теории и практики : сб. науч. ст., посвящ. 10-летию кафедры международ. права и прав человека Юрид. ин-та. М., 2016. С. 10–16.
4. Культурные права в прецедентной практике Европейского суда по правам человека 2011 г. // ЕСПЧ /URL: http://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_cultural_rights_RUS.pdf
5. Голобородько А.Ю. Культурная безопасность: содержание, ресурсы, инструментарий обеспечения // Сравнительная политика. 2015. Т. 6. № 4 (21). С. 10–19.
6. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу : монографія / К. : Логос, 2004. 284 с.
7. Моль А. Социодинамика культуры / предисл. Б. В. Бирюкова ; пер. с фр. Изд. 3-е. М. : Изд-во ЛКИ, 2008. 416 с.
8. Полтораков А. Ю. «Европейская идентичность» как фактор региональной интеграции: геополитический и геокультурный аспекты безопасности / Политика и общество. 2009. № 8. С. 49–54.
9. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації / К. : ВЦ «Київський університет», 1999. 308 с.
10. Русакова О. Ф. Дискурс soft power как компонент гуманитарной дипломатии: инструментально-измерительный анализ // Гуманитарная дипломатия: личность, социум, мир, права человека : материалы Международ. конвента 4–6 декабря 2014 года. Екатеринбург : Гум. ун-т, 2015, 2015. С. 268–287.
11. Русакова О. Ф., Русаков В. М. «Мягкая сила» как инструмент политической коммуникации и гуманитарной дипломатии // Научный журнал «Дискурс-Пи». 2017. № 1 (26). С. 61–72.
12. Хауер-Тюкаркина О. Европейская идентичность и европейское гражданское общество: утопия еврооптимистов или реальность? / Дипломатическая служба. 2015. № 2. С. 64–71.
13. Шевчук М. А. Европейская культурная идентичность / Вестн. Моск. гос. лингв. ун-та. Серия: Гуманитар. науки. 2008. № 543. С. 21–29.

Тема 4. Місто в культурній політиці ЄС

1. Проєкт Ради Європи та ЄС «Культурна столиця Європи» / European Capital of Culture.
2. Проєкт Українського фонду «Культурна столиця України».
3. Проєкт ЮНЕСКО та ЄС «Дні європейської спадщини» / European Heritage Days.

Завдання:

1. Коли з'явився проєкт Культурна столиця Європи?
2. Чому Афіни стали першою Культурною столицею Європи?
3. Що ви знаєте про програму Культурна столиця України?
4. Хто є організатором проєкту Культурна столиця України?
5. З яких лотів складається програма Культурна столиця України?
6. Коли з'явився проєкт Дні європейської спадщини? Хто став його ініціатором?
7. Коли до Днів європейської спадщини приєднався ЄС?
8. Чим відрізняються проєкти Культурна столиця Європи та Дні європейської спадщини?

Джерела і література

1. Креативна Європи / сайт URL: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en
2. Культурні столиці Європи URL: <https://creativeeurope.in.ua/posts/European-Capitals-of-Culture>
3. Український культурний фонд. культурні столиці України URL: https://ucf.in.ua/m_programs/5dbb6944bfc13b3f7a50bfa4
4. Дні європейської спадщини URL: <http://www.europeanheritagedays.com/Home.aspx>
5. Беляева Е. Е. Политика Европейского союза в сфере культуры // Вопросы культурологии. 2011. № 4. С. 79–85.
6. Бороздина Я. А. Международное культурное сотрудничество в Европе / Петрозаводск : Петрозавод. гос. ун-т. 2007. 245 с.
7. Гирц К. Интерпретация культуры : пер. с англ. / М : рос. полит. энцикл. 2004. 560 с.

8. Глухарев Л. И. Западноевропейская интеграция и культура // Европейская интеграция. Большая гуманистическая Европа и культура / под ред. проф. Л. И. Глухарева. М. : УРСС, 1998. 318 с.
9. Европейская культура: XXI век / под ред. Е. В. Водопьяновой. М., СПб. : Нестор-История, 2013. 480 с.
10. Европейская культура: вызовы современности / под ред. Е. В. Водопьяновой. ДИЕ РАН № 302. М. : Ин-т Европы РАН. 2014. 84 с.
11. Зонова Т. В. Публичная дипломатия Европейского союза // Публичная дипломатия: Теория и практика / под ред. М. М. Лебедевой. М. : Изд-во «Аспект Пресс», 2017. 272 с.
12. Кочетков В. В. «Культурная безопасность» в международных отношениях: проблемы концептуализации // Социология. 2015. № 2. С. 9–20.
13. Кочетков В. В. Культурное измерение гибридных войн // Вестн. Моск. ун-та. Серия 18: Социология и политология. 2015. № 4. С. 263–267.
14. Моль А. Социодинамика культуры / предисл. Б. В. Бирюкова ; пер. с фр. Изд. 3-е. М. : Изд-во ЛКИ, 2008. 416 с.
15. Полтораков А. Ю. «Европейская идентичность» как фактор региональной интеграции: геополитический и геокультурный аспекты безопасности / Политика и общество. 2009. № 8. С. 49–54.
16. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації / К. : ВЦ «Київський університет», 1999. 308 с.
17. Русакова О. Ф. Дискурс soft power как компонент гуманитарной дипломатии: инструментально-измерительный анализ // Гуманитарная дипломатия: личность, социум, мир, права человека : материалы Международ. конвента 4–6 декабря 2014 года. Екатеринбург : Гум. ун-т, 2015, 2015. С. 268–287.
18. Русакова О. Ф., Русаков В. М. «Мягкая сила» как инструмент политической коммуникации и гуманитарной дипломатии // Научный журнал «Дискурс-Пи». 2017. № 1 (26). С. 61–72.
19. Хауер-Тюкаркина О. Европейская идентичность и европейское гражданское общество: утопия еврооптимистов или реальность? / Дипломатическая служба. 2015. № 2. С. 64–71.
20. Шевчук М. А. Европейская культурная идентичность / Вестн. Моск. гос. лингв. ун-та. Серия: Гуманитар. науки. 2008. № 543. С. 21–29.

Саміт Україна – ЄС: обговорення нагальних проблем

Метою заняття є моделювання саміту Україна–ЄС. Для цього студенти готуються до виконання спеціальних ролей представників ЄС та української сторони за визначеним порядком денним.

Організацію та модерацію саміту здійснює викладач: відбувається визначення питань порядку денного та призначення учасників заходу – представників двох делегацій України та ЄС.

Порядок денний саміту:

- Культурна політика України взаємини з ЄС;
- Культурна спільнота та виклики сучасності.

Можливий склад делегацій учасників саміту:

Делегація ЄС: президента Європейської ради (*Шарль Мішель*); президента Європейської комісії (*Урсула фон дер Ляєн*); віце-президент Єврокомісії, пропаганда європейського способу життя (*Маргарітис Сінах*); керівник програми House of Europe (*Крістіан Дімер*); Єврокомісар з питань міжнародного партнерства (*Ютта Урпілайнен*).

Делегація України: президент України (*Володимир Зеленський*); т.в.о. міністр культури, молоді і спорту (*Світлана Фоменко*); виконавчий директор державного Українського культурного фонду (*Юлія Федів*); заступник відділу міжнародного співробітництва УКФ (*Андрій Галь*); директор Мистецького Арсеналу (*Олеся Островська-Люта*).

За пунктами порядку денного спеціально готуються представники офіційних делегацій. Координацію проведення моделі саміту проводить викладачі.

Передбачено два раунди заходу за кількістю питань порядку денного з виступами учасників делегацій, відповідями на питання та час на обговорення.

Метою заняття є обговорення основних питань двосторонньої співпраці між Україною та ЄС в культурній сфері. Воно має сприяти розвитку навичок ораторського мистецтва, досвіду ведення дискусій, вміння добирати аргументи, підстроювати власну позицію, генерувати пропозиції та формулювати рекомендації для практичного застосування.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Етапи становлення культурної політики Європейського Союзу.
2. Рада Європи і співпраця в культурній сфері з ЄС. Основні документи та проекти.
3. ЮНЕСКО і співпраця в культурній сфері з ЄС. Основні документи та проекти.
4. Культурні права людини. Механізми захисту.
5. Спеціальний доповідач в сфері культурних прав ООН.
6. Правові засади культурної політики ЄС.
7. Програми культурної політики першого покоління ЄС.
8. Програми культурної політики другого покоління ЄС.
9. Програма «Креативна Європа».
10. Теорія міжкультурної комунікації як наукової дисципліни: основні характеристики.
11. Специфіка міжкультурної комунікації в сучасному ЄС: характеристики, особливості, ризики.
12. Вплив стереотипів на міжкультурну комунікацію. Основні механізми формування стереотипів.
13. Етнокультурні упередження та їх місце в міжкультурній комунікації.
14. Міжкультурний конфлікт. Види та специфіка міжкультурного конфлікту.
15. Міжкультурний конфлікт як різновид комунікативних конфліктів.
16. Стратегії вирішення міжкультурних конфліктів.
17. Культурна безпека в безпечному світі.
18. Дні європейської культурної спадщини в ЄС.
19. Повноваження та функції органів ЄС в сфері культури.
20. Участь України в програмі «Креативна Європа».
21. Місто в культурній політиці ЄС
22. Діяльність УКФ в спільних проектах ЄС.
23. Програма УКФ «культурна столиця України».
24. Культурна дипломатія ЄС.
25. Європейська ідентичність: виклики сучасності.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ»

	Тема	Лекції	Семінарські заняття
	Культурна взаємодія країн-учасниць на шляху становлення ЄС: етапи інтеграції та органи управління	2	-
	Культурна політика ЄС: теоретичні основи, передумови становлення та правові засади	2	
	Робота європейських структур в сфері культури. Діяльність Рада Європи та ЮНЕСКО у формуванні європейської культурної політики	2	
	Інститути ЄС та їх функції в реалізації культурної політики. Проекти та програми культурної політики ЄС	2	
	Стереотипи та упередження в міжкультурній комунікації: реалії українського та європейського суспільства	2	
	Міжкультурна комунікація і міжкультурний конфлікт. Intercultural Conflict Style model	2	
	Культурна дипломатія ЄС. Образ ЄС у різних регіонах світу	2	
	Європейська культурна спадщина та діалог культур		2
	Методика управління стереотипами в міжкультурній комунікації // тренінг		4
	Культурні права. Проблеми європейської ідентичності		2
	Культурна столиця Європи Дні європейської спадщини.		2
	Україна на шляху євроінтеграції – участь всеєвропейських культурних проектах	2	
	Саміт Україна – ЄС: взаємодії у культурній політиці		4

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проєкту), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
83-89	B	добре	
75-82	C		
68-74	D		
60-67	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

ДЖЕРЕЛА

1. Всеобщая декларация прав человека // URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr
2. Всеобщая декларация ЮНЕСКО о культурном разнообразии // URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/cultural_diversity.shtml
3. Дни европейского наследия URL: // <http://www.europeanheritagedays.com/Home.aspx>
4. Ежегодный доклад Совета по правам человека от 22 марта 2012 г. // Управление Верховного комиссара ООН по правам человека URL: <http://www.ohchr.org/RU/HRBodies/HRC/Pages/AnnualReports.aspx>
5. Конвенция о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин от 18 декабря 1979 г. Ст. 5 // Правление Верховного комиссара ООН по правам человека. URL: <http://www.ohchr.org/RU/ProfessionalInterest/Pages/CEDAW.aspx> (дата обращения: 24.09.2016).
6. Конвенция о правах ребенка от 20 ноября 1989 г. // URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/childcon.shtml
7. Международная конвенция о защите прав всех трудящихся-мигрантов и членов их семей от 18 декабря 1990 г. // URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/migrant.shtml
8. Международная конвенция о ликвидации всех форм расовой дискриминации от 21 декабря 1965 г. // URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/racesconv.shtml
9. Международный пакт о гражданских и политических правах от 16 декабря 1966 г. // URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactpol.shtml (
10. Международный пакт по экономическим, социальным и культурным правам// ООН URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactecon
11. О европейском культурном сотрудничестве. Рекомендация № 1216 (1993) // Техэксперт: национальные справочные системы. URL: <http://rdocs3.cntd.ru/document/902018867>
12. О Европейском культурном сотрудничестве: деятельность Европейского союза и отношения с Советом Европы. Рекомендация № 1299 (1996) // Техэксперт: национальные справочные системы URL: <http://docs.cntd.ru/document/902018862>
13. Об охране и поощрении разнообразия форм культурного самовыражения // URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001429/142919r.pdf>

14. Резолюция 59/143. Международное десятилетие культуры мира и ненасилия в интересах детей планеты, 2001–2010 годы // URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/484/86/PDF/N0448486.pdf>
15. Премия «Наша Европа» URL: <http://www.europanostra.org/>
16. Сборник правовых актов Совета Европы о сохранении культурного наследия / гл. ред. и сост. С. Н. Молчанов. Екатеринбург, 2003. 21 с.
17. Альянс цивилизаций. Доклад группы высокого уровня от 13.11.2006 URL: <http://www.un.org/ru/peace/alliance/>
18. Резолюция 10/23 Совета по правам человека об учреждении мандата Независимого эксперта в области культурных прав от 26 марта 2009г. // Управление Верховного комиссара ООН по правам человека URL: <http://www.ohchr.org/ru/HRBodies/HRC/Pages/AnnualReports.aspx>

ЛІТЕРАТУРА

19. Арапина С. В. Европейская идентичность: теория и практика (некоторые аспекты) // Дневник АШПИ. 2013. № 29. С. 113–118.
20. Берендеев М. В. «Европейская идентичность» сегодня: категория политической практики или дискурса? / Вестн. Балт. фед. ун-та им. И. Канта. Серия: Гуманитар. и обществ. науки. 2012. № 6. С. 70–79.
21. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / К. : ВЦ «Академія», 2004. 344 с.
22. Бацевич Ф. С. Українсько-російський словник термінів міжкультурної комунікації / Саки : Фенікс, 2011. 284 с.
23. Беляева Е. Е. Культурная интеграция как основная стратегия культурной политики Европейского союза / М. : Прометей, 2012. 98 с.
24. Беляева Е. Е. Политика Европейского союза в сфере культуры // Вопросы культурологии. 2011. № 4. С. 79–85.
25. Бороздина Я. А. Международное культурное сотрудничество в Европе / Петрозаводск : Петрозавод. гос. ун-т. 2007. 245 с.
26. Вайсгербер Й. Родной язык и формирование духа / М. : Прогресс, 1993.
27. Вакасова М.В. Влияние миграции на культурную безопасность в рамках исследований парижской и копенгагенской школ безопасности // Интеллектуальный потенциал XXI века: ступени познания. 2016. № 37. С. 19–23.

28. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков / [пер. с английского А. Д. Шмелева; под ред. Т. В. Булыгиной]. М. : Школа «Языки русской культуры», 1999. 780 с.
29. Вернадский В. И. Мысли о ноосфере // Биосфера и ноосфера / М. : Наука, 1989. С. 178-242.
30. Водопьянова Е. В. Культурная политика Евросоюза и вызовы времени // Современная Европа. 2008. № 4. с. 112–123.
31. Водопьянова Е. В. Сотрудничество Евросоюза и России в сфере культуры // Вестн. Томск. гос. ун-та. Культурология и искусствоведение. 2016. № 2 (22). С. 37–44.
32. Востряков Т. Е. Культурная политика в современном мире (взгляд из России) // Материальная база сферы культуры : науч.- информ. сб. Вып. 1. М. : Изд-во РГБ, 2000. С. 40–72.
33. Гак В. Языковые преобразования /М. : Школа «Языки русской культуры», 1998. 768 с.
34. Галумов А. Современная публичная дипломатия Европейского союза в Российской Федерации / URL: <http://www.intelros.ru/readroom/mir-i-politika/m7-2012/15549-sovremennaya-publichnaya-diplomatiya-evropeyskogo-soyuza-v-rossiyskoy-federacii.html>
35. Гачев Г. Д. Национальные образы мира. Космо-психо-Логос / М. : Наука, 1995. 445 с.
36. Гестеланд Р. Р. Кросс-культурное поведение в бизнесе / Днепрпетровск : ООО Баланс-Клуб , 2003. 189 с.
37. Гирц К. Интерпретация культур : пер. с англ. / М : рос. полит. энцикл. 2004. 560 с.
38. Глухарев Л. И. Западноевропейская интеграция и культура // Европейская интеграция. Большая гуманистическая Европа и культура / под ред. проф. Л. И. Глухарева. М. : УРСС, 1998. 318 с.
39. Голобородько А.Ю. Культурная безопасность: содержание, ресурсы, инструментарий обеспечения // Сравнительная политика. 2015. Т. 6. № 4 (21). С. 10–19.
40. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу : монографія / К. : Логос, 2004. 284 с.
41. Горелов И. Н. Невербальные компоненты коммуникации / М. : Наука, 1980. 238 с.
42. Грушевицкая Т. Г. Основы межкультурной коммуникации : учеб. для вузов / под ред. П. Садохина. М. : Юнити-Дана, 2002. 352 с.
43. Гудков Д. Б. Теория и практика межкультурной коммуникации / М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. 288 с.

44. Гумбольдт В. О различии строения человеческих языков и его влиянии на духовное развитие человечества // Избр. труды по языкознанию / М. : Прогресс, 1984. С. 37-296
45. Декларация принципов международного культурного сотрудничества / URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/culture.shtml (дата обращения: 10.10.2016).
46. Донец П. Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации / Харьков : Штрих, 2001. 386 с
47. Европейская культура: XXI век / под ред. Е. В. Водопьяновой. М., СПб. : Нестор-История, 2013. 480 с.
48. Европейская культура: вызовы современности / под ред. Е. В. Водопьяновой. ДИЕ РАН № 302. М. : Ин-т Европы РАН. 2014. 84 с.
49. Елескина О. В. Некоторые аспекты культурной политике ЕС // Вестн. Кемеров. гос. ун-та. 2015. № 3-2 (963). С. 115–119.
50. ЕС: Становление институциональных структур // Современная Европа. 2011. № 4 (48). С. 150–153.
51. Жайворонок В. В. Знаки української культури : словник-довідник / К. : Довіра, 2006. 703 с.
52. Зонова Т. В. Гуманитарное сотрудничество России и Европейского союза как инструмент «мягкой силы» / URL: <http://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/analytics/humanitarian-cooperation-between-russia-and-the-european-uni/>
53. Зонова Т. В. Публичная дипломатия Европейского союза // Публичная дипломатия: Теория и практика / под ред. М. М. Лебедевой. М. : Изд-во «Аспект Пресс», 2017. 272 с.
54. Институты в системе органов Европейского Союза URL: <http://eulaw.ru/content/instituty-v-sisteme-organov-evropejskogo-soyuza>.
55. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / М. : Гнозис, 2004. 392 с.
56. Кашкин В. Б. Введение в теорию коммуникации : учеб. пособие / Воронеж : изд-во ВГТУ, 2000. 175 с.
57. Кашкин С.Ю. Институты и органы Европейского союза / URL: <http://litresp.ru/chitat/ru/%D0%9A/kashkin-sergej-yurjevich/pravo-evropejskogo-soyuza/9>
58. Князев Ю. П. Природное и культурно-природное наследие Европы: современное состояние, проблемы и перспективы развития // Вестн. Воронеж. гос. ун-та. Серия: География. Геоэкология. 2014. № 3. С. 53–59.
59. Кононенко В. Символи української мови / Івано-Франківськ : Плай, 1996. 272 с.

60. Кочетков В. В. «Культурная безопасность» в международных отношениях: проблемы концептуализации // Социология. 2015. № 2. С. 9–20.
61. Кочетков В. В. Культурное измерение гибридных войн // Вестн. Моск. ун-та. Серия 18: Социология и политология. 2015. № 4. С. 263–267.
62. Куйбышев Л. А. Политика ЕС в области оцифровки культурного и научно-исследовательского наследия. Проекты MINERVA И MINERVA PLUS // Электрон. библиотеки. 2005. Т. 8, № 3. С. 1–12.
63. Культурная политика в Европе: выбор стратегии и ориентиры : сб. материалов / сост. Е. И. Кузьмин, В. Р. Фирсов. М., 2002. 240 с.
64. Лебедева Н. М. Введение в этническую и кросс-культурную / М. : Ключ-С, 1999. 224 с.
65. Леонтович О. О. Русские и американцы: парадоксы межкультурного общения : монография / Волгоград : Перемена 2002. 344 с.
66. Манакин В. Н. Сопоставительная лексикология / К. : Знання, 2004. 326 с.
67. Махній М. Етнoеволуція: Науково-пізнавальні нариси. К: Влох.ua, 2009. 269 с.
68. Мечковская Н. Б. Семиотика. Язык. Природа. Культура : учеб. пособ. / Минск : Академия. 2004. 432 с.
69. Мізін К. І. Компаративна фразеологія : монографія / Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2007. 168 с.
70. Моль А. Социодинамика культуры / предисл. Б. В. Бирюкова ; пер. с фр. Изд. 3-е. М. : Изд-во ЛКИ, 2008. 416 с.
71. Полтораков А. Ю. «Европейская идентичность» как фактор региональной интеграции: геополитический и геокультурный аспекты безопасности / Политика и общество. 2009. № 8. С. 49–54.
72. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації / К. : ВЦ «Київський університет», 1999. 308 с.
73. Русакова О. Ф. Дискурс soft power как компонент гуманитарной дипломатии: инструментально-измерительный анализ // Гуманитарная дипломатия: личность, социум, мир, права человека : материалы Международ. конвента 4–6 декабря 2014 года. Екатеринбург : Гум. ун-т, 2015, 2015. С. 268–287.
74. Русакова О. Ф., Русаков В. М. «Мягкая сила» как инструмент политической коммуникации и гуманитарной дипломатии // Научный журнал «Дискурс-Пи». 2017. № 1 (26). С. 61–72.
75. Садохин А. П. Введение в теорию межкультурной коммуникации / М. : Высш. шк., 2005. 310 с.
76. Салымбекова А. Д. Культурная политика Европейского союза в глобальном мире : дисс. ... канд. полит. наук / А. Д. Салымбекова. Бишкек, 2008. 117 с.

77. Спиридонов П. А. Европейский союз: на пути к общей внешней культурной политике // Современная Европа. 2017. № 3 (75). С. 55–61.
78. Табаринцева-Романова К. М. Культурная дипломатия как вектор взаимодействия ЕС и ЕАС // Общественная дипломатия как инструмент приграничного взаимодействия Евразийского союза : монография / Белгород : «КОН- СТАНТА», 2016. С. 35–41
79. Табаринцева-Романова К. М. Культурная политика Европейского союза в Средиземноморском регионе // Изв. УрФУ. Серия 3. 2016. № 1. С. 67–74
80. Табаринцева-Романова К. М. Эволюционные изменения концептов: «мягкая сила», культурная политика и внешнеполитический имидж // Дневник АШПИ. 2017. № 33. С. 21–25.
81. Телия В. Н. Культурные слои во фразеологизмах и дискурсивных практиках / М. : Школа «Языки славянской культуры» 2004. 340 с.
82. Тер-Минасова С. Г. Война и мир языков и культур: вопросы теории и практики / М. : АСТ : Астрель : Хранитель. 2007. 286 с.
83. Узлова Н. В. Культурная безопасность как один из факторов устойчивого развития // Общество: философия, история, культура. 2016. № 12. С. 164–166.
84. Филимонов Г. Ю. «Мягкая сила» культурной дипломатии США: монография. М. : РУДН, 2010. 216 с.
85. Хайдуков Г. Н. Европейская идентичность как феномен Европы // Дневник АШПИ. 2013. № 29. С. 259–263.
86. Хауер-Тюкаркина О. Европейская идентичность и европейское гражданское общество: утопия еврооптимистов или реальность? / Дипломатическая служба. 2015. № 2. С. 64–71.
87. Цветкова Н. А., Ярыгин Г. О. Публичная дипломатия ведущих государств: традиционные и цифровые методы. СПб. : Северная Нива, 2014. 234 с.
88. Шагаль В. Э Арабский мир: пути познания. Межкультурная коммуникация и арабский язык / М. : Институт востоковедения, 2001. 288 с.
89. Шевченко И.В. К вопросу операционализации понятия культурная безопасность / Современные исследования социальных проблем . 2016. № 9 (65). С. 198–212.
90. Шевчук М. А. Европейская культурная идентичность / Вестн. Моск. гос. лингв. ун-та. Серия: Гуманитар. науки. 2008. № 543. С. 21–29.
91. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию / пер. с итал. В. Г. Резник и А. Г. Погоняйло. СПб. : Симпозиум, 2006. 544 с.
92. Юнг К.-Г. Человек и его символы / под общ. ред. С. Н Сиренко. М. : Серебряные нити, 1998. 368 с.

93. Язык и этнический конфликт / под ред. М. Брилл Олкотт и И. Семенова ; Моск. центр карнеги. М. : Гендальф, 2001. 150 с.
94. Burgoon J. K., Buller D. B., Woodall W. G. Nonverbal Communication: the Unspoken Dialogue. — New York : Harper and Row Publishers, 1996. 522 p.
95. Clyne, Michael. Inter-cultural communication at work: cultural values in discourse / Cambridge : Cambridge University Press, 1994. 250 p.
96. Cross-cultural Management Textbook: Lessons from the World Leading Experts. Lexington, Ky. : CreateSpace Independent Publ., 2012. 388 p.
97. DeVito, Joseph. The Communication handbook: a dictionary / New York : Harper and Row Publishers, 1986. 289 p.
98. Gudykunst, William, Kim, Young, Yun. Communicating with strangers: an approach to intercultural communication / New York : McGraw-Hill, Inc., 1992. 448 p.
99. Hall Edward T., Hall, Mildred Reed. Understanding Cultural Differences / Mildred Reed, Hall. Yarmouth, Maine : Intercultural Press Inc., 1990.
100. Hall Edward, T. The Silent Language / Edward, T., Hall. Greenwich, Conn. : Fawcett Publications, 1959. 322 p.
101. Hampden-Turner Ch. Managing People Across Cultures / Oxford : Capstone, 2004. 376 p.
102. Hofstede G. Cultures and Organizations: Software of the Mind / Revised and expanded 3rd ed. N. Y. : McGraw- Hill USA, 2010. 561 p.
103. Hofstede G. Culture's consequences: international differences in work-related values / Beverly Hills, CA : Sage Publications, 1980.
104. Kim, Y. Y. Intercultural Communication Competence: A Systems-theoretic View //Cross-cultural Interpersonal Communication / Edited by S. Ting-Toomey and F. Korzenny. Newbury Park, CA : Sage, 1991. P. 213-235.
105. Klyukanov Igor E. Principles of Intercultural Communication / Boston, 2005. 290 p.
106. Neuliep James W. Intercultural Communication. A Contextual Approach 1 2nd edition / New York, 2003.
107. Novinger, Tracy. Intercultural Communication: a Practical Guide /Austin, TX : University of Texas Press, 2001. 230 p.
108. Scollon, Ron, Scollon, Suzanne, W. Intercultural Communication: a Discourse Approach / 2nd edition. — Malden, M A : Blackwell Publishers Ltd., 2001.
109. Wierzbicka Anna. Understanding Cultures through Their Key Words (English, Russian, Polish, German, and Japanese) / New York, Oxford University Press, 1997. 328 p.

Електронні ресурси

https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en

<http://whc.unesco.org/>

<https://creativeeurope.in.ua/posts/European-Capitals-of-Culture>

https://ucf.in.ua/m_programs/5dbb6944bfc13b3f7a50bfa4

<http://www.europeanheritagedays.com/Home.aspx>

ГЛОСАРІЙ

Архетип (*грец. archetipos – першообраз, від arhē – початок, принцип і typos – образ*) – первісна модель психологічного несвідомого, яка впливає на сприйняття дійсності і формується на базі природних інстинктів та соціокультурних чинників.

Етнічне світосприйняття – сприйняття світу і його інтерпретація, зумовлені етнокультурними чинниками (віруваннями, міфами, традиціями тощо) і відображені в мовній картині світу та ментальності певного народу.

Етнокультурна конвергенція (*лат. convergere – наближатися, сходиться*) – процес зближення етнічних культур унаслідок активного міжкультурного спілкування представників різних етнонаціональних спільнот, а також впливу соціально-політичних, економічних, культуро-творчих та інших процесів у суспільстві.

Етнокультурологія – суміжна з етнологією і культурологією наука, предметом якої є етнічна культура в усіх її виявах та на всіх етапах розвитку.

Картина світу – ментальне уявлення про світ, його інтелектуальна копія, що формується за законами діяльності людської свідомості і має різні форми існування залежно від потреб пізнання дійсності.

Кінесика (*грец. kinesis – рух*) – рухи, які супроводжують вербальне спілкування і сприймаються зором: жести, міміка, пози тіла тощо

Код культури — спосіб, яким конкретна культура членує, категоризує, структурує, оцінює світ, який оточує її представників.

Колективістська культура – тип культури, що ґрунтується на світоглядній позиції переважання інтересів колективу, громади, суспільства над індивідуально-особистісними інтересами інших людей.

Комунікація (*лат. communicatio – робити спільним*) – модус існування явищ мови (поряд із мовою та мовленням); спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів із метою передавання та одержання інформації.

Конфлікт у міжкультурній комунікації – різке зіткнення комунікативних стратегій учасників спілкування, зумовлене несприйняттям культурних стереотипів і упереджень, а також іншими причинами культурно-мовного характеру.

Культура (*лат. culture – догляд, освіта*) – 1) сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людською спільнотою, які характеризують певний рівень розвитку суспільства; 2) інтерпретаційна модель світу людини, соціалізованої в певних умовах; 3) цілісний історичний феномен, локальна цивілізація, яка виникла на ґрунті територіальної, етнічної, мовної, політичної, економічної та психологічної спільності.

Культурна дипломатія – сукупність дій, на засадах обміну ідеями, цінностями, звичаїв та інших аспектів культури або ідентичностей місцевої спільноти.

Культурна політика – напрям політики держави, пов'язане з плануванням, проектуванням, реалізацією та забезпечення культурного життя

держави і суспільства. З'явився в англomовному варіанті (*culture policy*) у Франції в 1949 р. Створено інститут міжнародної культурної політики.

Культурна спадщина – частина матеріальної та духовної культури, яка передається майбутніх поколінь в якості цінності та шановане.

Культурний код – спосіб, яким конкретна культура членує, категоризує, структурує, оцінює світ, що оточує кожен людину, належну до певної національної спільноти.

Культурний шок (*франц. choc – удар, поштовх*) – психологічно негативний стан, який виявляється у відчутті неочікуваного подиву, безсилля та роздратування учасника (учасників) міжкультурної комунікації внаслідок нерозуміння або несприйняття іншої культури (частково або повністю).

Культурні права – право людини користуватися духовними, культурними досягненнями й брати участь у їх створенні.

Міжкультурна адаптація – досягнення представниками некорінного етносу або іншої національності сумісності з національно-культурним середовищем нового місця проживання.

Міжкультурна інтеракція — поведінка і взаємодія носіїв різних культур та мов у процесі міжкультурної комунікації з використанням вербальних і невербальних засобів.

Міжкультурна комунікативна компетенція (*лат. competentis — належний*) — тип комунікативної компетенції, який полягає в умінні послуговуватися комунікативними правилами, постулатами, максимами конвенціями спілкування, притаманними тій національній лінгвокультурній спільноті, мовою якої здійснюється міжкультурна комунікація.

Міжкультурна комунікація — наука, яка вивчає особливості вербального та невербального спілкування людей, що належать до різних національних та лінгвокультурних спільнот.

Міжкультурна толерантність (*лат. tolerantia – терпіння*) – терпимість, ставлення з розумінням і тактом до наявних відмінностей, які існують в інших культурах, що перш за все виявляється у тактовності під час міжкультурної комунікації.

Міжкультурний діалог – відкритий обмін думками, на засадах взаємоповаги та взаєморозуміння між окремими людьми та групами людей, які мають мовні, культурні, етнічні та релігійні корені та спадщину.

Міжкультурні бар'єри спілкування — комунікативні складнощі, зумовлені неповним володінням культурними нормами, прийнятими в конкретній національній лінгвокультурній спільноті.

Міжкультурні відмінності — незбіг культурних кодів, смислів, елементів рідної та чужої культур, які виявляються при їх порівнянні або у процесі міжкультурної комунікації.

Мультикультура (*лат. multus – багато і cultura – догляд, освіта, розвиток*) – співіснування в межах одного суспільства різноманітних, рівноправних і рівноцінних культур.

Мультикультуралізм – політика, спрямована на збереження та розвиток культурних відмінностей.

Національний (етнічний) стереотип – історично сформований, узагальнений та емоційно насичений образ нації або етносу.

Національно-етнічний стереотип – відносно стійкі, схематизовані уявлення, судження, емоційно забарвлені оцінки щодо моральних, розумових, фізичних тощо якостей, характерних для представників різних національно-етнічних спільнот.

Проксеміка (англ. *proximity* – *близкість*) – спеціальна галузь соціальної психології, міжкультурної комунікації, паралінгвістики, інших суміжних наук, яка вивчає норми та особливості просторової і часової організації спілкування.

Стереотип – сталі, регулярно відтворювані в соціальній групі уявлення щодо певних об'єктів, визнання за цими об'єктами певного набору властивостей і за рахунок цього управління сприйняття об'єктів.

Стереотипи етнокультурні – такі уявлення щодо певних етнічних та культурних груп, які обумовлюють поведінку їх носіїв під час міжкультурної комунікації, сприйняття, партнерів по спілкуванню. Відповідно значно впливаю на її ефективність.

Такесика (лат. *tactus* – *дотик, дія*) – вид невербальної комунікації, пов'язаний із тактильною системою сприйняття.

Типи міжкультурної комунікації – різновиди міжкультурної комунікації, пов'язані з глобальними видами культурних відмінностей між людьми (міжрасова, міжетнічна, міжнаціональна, міжсубкультурна).

Упередження – установка упередженого і ворожого ставлення до чогось без належного для цього обґрунтованого ставлення та знань.

Упередження етнокультурне – упереджене і вороже ставлення до представників інших культур, їх діяльності і до самих культур.

Характер національний (етнічний) – цілісна структура, яка відображає специфіку психіки, що сформувалася історично і відрізняє одну національно-етнічну спільноту від іншої.

Цінності культурні – основа культурних установок; аксіологічні координати, крізь які представники різних етносів, національні спільноти сприймають і оцінюють явища об'єктивної реальності.